

مکتبہ علمیہ دارالافتاء

۱۸ نجی سنہ

غرمہ جادی الاخر ۱۳۱۵

جزو، عدد : ۷۱

ملاحظات ادبيه

تفكر

تفكر - فكر ادبىڭ ، تفكر ايله درجە مطابقتى - نژاد و فكر حكمت - نظر شاعردە صباوت - خلاصە .

« تفكر » صاحب اثرڭ تعريفى وجهله . « بر كونده كى تفكرات صميمه نڭ كويا بر مجموعه تصاویریدر . استاد ظرافت معتاد ، بو اثرىڭ مقدمه سنده ابراز محويته جالیشهرق دیورکه :

— او قدر صغوق دوشونمدم سده اى يازمدم . كوش كورمه مش بر محصولدر . بلكه آنك ايچون ناخوشدر . (شونى تجربه ايتدم كه احوال وجدانيه كوزله كوريله مديكى كې فكر ايله ده بحق تشخيص اۆلنميور . اؤمثال روحاينڭ قلمه ياييلان تصويرى نه درجه معتاد نه درجه مكمل اۆلسه ينه كندىڭ عيى اۆلنميور .) فقط بر كونده كى تفكرات صميمه نڭ مجموعه تصاویری اۆلمسى لازم گلن بو اثر بر ايكي منظومه ايله صباوت حقنده وبالخاصه نژاد ايله اۆلان مكالمات عموميه نڭ اساس حكمت زور ايله تطبيق ايدملك ايسته نيلن جهتلرنده التزام كلفت ايديله رك وجودپذير اۆلدينى ايچون اوقوندقجه مقدمه ده كى ايضاحاته احتياج مس ايتديكى آكلاشيلور ، كويا شاعر حكيم صاحلين بر اثر يازمق هوسيله اوياتمىش ، ذهنه سرنامه اۆلهرق (تفكر) گلش ، بر هفته اۆل سويلديكى :

دوشونمىنى سورم محرم ملالمدر .

اؤدر بنى دوشونن حال اغبرارمده

دوشونمىدن كچم يار بى همالمدر

اؤدر بنى آرايان حين انكسارمده

بم نديمه روحم تفكر اتمدر
دم تفكرم اك خوش دم حياتمدر

قطعه سيله باشلاديني منظومه ي « اکثر يا دوشونيرم. چونکه : » قيديله باشه کچيردرك
وتفكر حقنده بر کرده ده :

آکا مقارن اولور سانحات شعريه
اودر مربه سي زاده طبيعتك
اودر مدار قيام حيات شعريه
اودر معلمه سي مكتب بارشتمك
خزينه داري اودر حس بر تائرمك
سرود زمزمه آهنگيدر تفكرمك

شويله بر قطعه ايله بيان توجه ايددرك يازمغه باشلامش گي :
اودم كه دالغله ري عنصر خروشانك
بكا پيام اوقور ادوار بي نهايتدن
اودم كه لمعه ري عالم شبيستانك
دله صفا ويرر انوار سرمديتدن
دوشوب تفكره پيرانه قدرة الله
كال عجز ايله طفلانه (۱) آغلارم كاهي !

استطرا ايله بزى ده دوشونديره جك بر زمين كه نه به آتيلور .

بؤمنظومه دن صكره آرتق تزدادى دوشونيرور. كندينه ماندارين گتيرن، اللرى
اوشومش، قوشلرك نصل اوينادقلىر ينه نكران اولان تزدادى نگاه تفكرى او كنده
بولنديره رق چوجغلك بالا خره بر طاقم وظائفك اسيرى، بر طاقم امالك مقيدى، حاصل
بر آدم اوله جغنى تصور ايلور. فقط نصل؟ شاعرك واني كوينده كي ياليسنده حمامك
طوتوشوب ايجاده دن طوب آتيلسندن اكتساب ايتديكي سوينجى، ينه يالينك حرم
داره سنه استيلا ايدن صولرك قايق يوزديرمك ايجون آكا سهولت ويرمسندن محصل

سروری، بر قیش ایکی آرشونه قریب یاغان قار، یوللری منسد براقیدنی جهته هرکسک یول آجق ایچون اوغراشمسی کندیمی ایچون شایان حیرت بر تماشای وجوده کتیره دک خوشلاندیغنی، والدہ سبیلہ برابر (بللور) فابریقه سنه کیدرکن یاغورک شدت نزولدن جمله سی ایصلاندیغنی ایچون فابریقه ده هرکس قورونق قیدنده بولندقلری حالده (بللور) چوقلرینک کونشه قارشى پارل پارل یاندیغنی طویه طویه سیر ایدہ دک اکلندیگنی، بیوک برادری ینہ اویالیدہ شاعری دوشوردیگی ایچون رضیة طفلانده بولنہ رق بو حاللرک کندیسنجہ موجب ممنونیت اولدیغنی، حمامه کیردکدن صگرہ اسکله باشنه صاووشہ رق تنکدن معمول قلداتی صودن چیقارہ یم دیرکن یگنی بویانمش بر صندالک دستکی اوینامسی حسیلہ دگرہ دوشوب بتکرار حمامه صوقدقلرندن صگرہ صباحلین اویانیر اویانماز قلداتی باشی اوچنده کوردیگنی، بو عمر مسرورانہ آره سنده دادیسنک تترك و نغمہ لی جرکس ترکیلری سولسندن متأثر اولہ رق آغلادیغنی حکایہ حالہ موافق دوشورمک صورتیلہ عمر گذشتہ یم بر تأسف شکلندہ مزج ایدیور. حتی بر یرندہ (انسان ایچون اولدجہ مسعودیتہ مقارن اولان ویا اولدجہ کدر واضطر ابدن سالم اولہ رق کچن زمان حیاتک یالکز صباوتدن عبارت اولدیغنه) حال صباوتدہ دائرہ ادراکک غایتلہ محدود اولمسی و اق زماندہ (قوة شہوانیہ) نک تمامیلہ حال سکوندہ بولمسی و تراید سن ایله بر طرفدن معلومات و مشہودات و تجارتک توسع و تکثر ایتیمی انسانندہ بر طاقم ملاحظات و محاکات و انفعالاتہ بادی اولمسیلہ برابر حال سکوندہ بولان (قوة شہوانیہ حیوانیہ) نک دخی تقاضایہ باشلامسی سبب کوسترہ دک انسانلرک مصون الغوائل اولمسی ایچون براز دها آز دوشونمسی ... براز دها آز یلمسی ؟ .. براز دها کورمسی ایجاب ایدہ جگنی واک نہایت صحرائشینان بدواتی بیوک صیلرہ بگزہ دہ دک آنلری انسانیتدن زیاده ملکیتہ قریب کوردیگنی برنجی قسم تفکرہ نتیجہ اولہ رق اضافہ ایدیور.

شؤ سلسلہ دورادور تفکر، نظر سطحی ایله اوقونسہ بیلہ کوریلورکہ اورادہ مندیج اولان و فکر نامنہ طویلانوب یازیلان شیلرک کافہ سی افلاطون، آرسطو کبی قدمای حکمانک برر مثال شکلندہ اراہ ایتدکلری فلسفہ ابتدایہ نک بر کرہ

دها ترجمه یازم شدن عبارت اولوب تفکر ایچون فکر و دماغک محتاج اولدینی غنام آزاد کیدن حبه واحده بیله یوقدر . اول امرده صوریه جق بر ماده وارسه اوده تراد ایچون حسابات پدرانهک قیسه و لکن الک صمیمی و مؤثر بر اثر منجلیسی اولان :
(هیچ اولمازسه ایستدیکم کی تربیه سنه فرصت بوله یدم)

خطاب معززانه سنه مقابل بدواتی توصیه ایتمکدن متحصل بر تضاددر . مرتبه اخرای آدمیت اولان مدیتدن کوریلن فناقلر نه درلو سیئات خلقیه محصولیدرکه انسانلر قلب منفعت بختنده طبیعتک الک برنجی قانون لایتغیری اولان (مسابقه حیاتیه) ده طی مراحل ایتمکله برابر اخلاقی تصفیه امرنده عرفان محیط بشرک کافه تجلیاتندن بحق استفاده یولنی آراقمده و وحشت و بدواتی اورته دن قالدیره رق معرفت خصوصنده تشکیل مساواته چالشمقدلر ایکن بزینه اسکی حاله رجعت ایچون بو درلو نصیحتلر دیکلمکه مجبور بولونیوروز . ظن ایدرم که تراد بؤ وصیت پدره احاله کوش اعتبار ایتمک کی دائره حق و حکمت داخلنده بر عدم اطاعت کوستره رک زمان و تربیه نک بخش ایلدیگی مساعده جلیله یه مظهریتنی اثبات ایده جکدر .

استاد اکرم تفکرینک ایکنجی قسمی وجوده کترین صباوته بر و داغنامه تأثر شکلنده تقدیم ایلدیگی مظلومه ده نصلسه الک عادی بر خیاله قابیلره رق مثلاً :

سورمدکدی میوه ممنوعه ال

ویرمدکدی بر مجازاته محل

طرزنده بیتلره ظهور آدمی چوجخلق حالیه قاریشدرمش و آنک دنیا یه نزولندن صکره بی آدمه مسلط اولان بلیات و مصائب دنیویه بی عادتاً نظم ایدر کی اسکیدن قلمه ملاحظاتی یه برر برر ذکر ایشدر . باخصوص جنتدن ، اویقودن ، چیمکلردن قیشین قار یاغمسندن بحث ایدره رک ، آرده ده :

نهر اول پارلایان شیر سمداده ؟

نصل سیران ایدر قوشلر هواده ؟

نهر دریا ؟ نهر موج کهر بار ؟

نصل پیدا اقولور طوپراقده ازهار ؟

نہدر حال طلوع .. اول خوش تماشا ؟

نہدر قوس قزح ... اول نقش زیبا ؟

نہندر اختلافی روزگارک ؟

تعاقب ایتسی لیل و نہارک ؟

شو یولده خطابیات ایله دمکذار اوقلمسی شمدیلر نہ مسلک ریپیونہ ، نہ خیالیونہ ، نہدہ
بزم صوفیہ یاقیشیر تفکرات حکیمانہدندر . بو درلو مطالعات حکمیہ ، ضعف مولودہ
قارشی آزاروت توصیه سی قیلندن اولوب حال بوکہ نژاد ، شو عصر ترقی اولادندن
بولمقلہ تندرستی بیانی مطلقا صحت تفکرده آرایہ جق و ہنوز چوجنی اولمیانلرک
بر اوغلم اقولورسہ فلان تسمیہ ایدہ جگم طرزندہ تفاخر ایتملری کچی اساس مقصدی
تعیین ایتمدن اثرینہ نام ویرمہ جکدر . آنک ایچون :

نہدر شب ؟ بسط ایدن دیجوری کیمدر ؟

نہدر آی ؟ نشر ایدن اول نوری کیمدر ؟

نہ وارد آر قہ سندہ اخترانک ؟

نصلدر جنتی دار بقانک ؟

وہر نوع انفعاله دوشہرک :

دوام ایلیوب یگی بر مکتبہ

فجیع اولدینن آکلادق ملعبہ

انک اول لزومی اولان علم و فن

عبارتمش اوضاع جعلیہدن

دیمہ جکدر .

[مابعدی وار]

احمد راسم